

Objev pryskyřníku vysokotatranského má původ v Kačací dolině

Libuše PACLOVÁ

◆ Pryskyřník vysokotatranský

LIBUŠE PACLOVÁ - na pohled křehká, útlá žena, ale silná osobnost, zanáčená pro svou práci. Jako kdyby přebrala štafetu od B. Pawlovského, zasvětila svůj život floristickému výzkumu v subniválním vegetačním stupni Tater. Kromě Tater věnovala, společně s manželem, svůj botanický zájem i dalším horským oblastem, zejména Alpám, i Vysokým a Nízkým Tatráům.

Představme si pracovní území v Tatrách, které je ze západní strany ohraničeno vrcholem Svinice (2301 metrů nad mořem), po Zmrzlou věž na východě. A mezi tím řadu štítů a velkých i malých skalních věží, na kterých nad výškou 2300 metrů "pracuje" Libuše se svojí přítelkyní a spolupracovnicí, dokumentaristkou TANAPu Boženou Mrhovou.

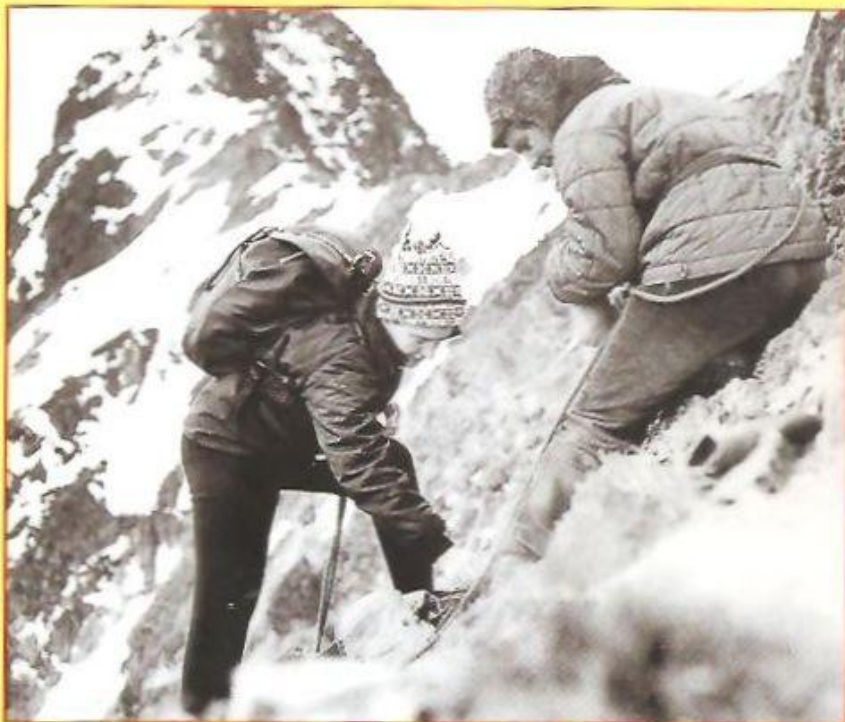
zasvětila život květinám Vysokých Tater

Štíty Vysokých Tater lákaly svojí rozeklaností a majestátem cestovatele, horolezce i přírodovědce od dávných dob. Tam, kde štíty dosahují výše nad 2300 metrů nad mořem se nad alpským vegetačním stupněm rozvinul jeden - přírodovědci jej označují jako subnivální. Skalní terén tatranských vrcholů není bez života. Rostou zde lišejníky, mechy, ve skalních puklinách se uchytí semínka cévnatých rostlin. Poznámky ze subniválního stupně Tater jsou od skotského cestovatele Roberta Townsona z konce 18. století. Po něm přišli i další botanici. První, kdo se po první světové válce věnoval speciálně výzkumu subniválního pásma Tater, byl polský vědec z Krakova Bogumil Pawlovski. Po něm následovali další českoslovenští botanikové, mezi nimiž byl ku př. profesor pražské Karlovy univerzity Karel Domin, ale i Vladimír Krajina, J. Dostál, J. Šmarda, E. Hadač. Ani ženy nezůstaly stranou. Vynikající polská botanička a horolezkyně Z. Radwanska - Paryska přecházela mnohé štíty a svá bohatá floristická pozorování publikovala společně s Libuší Paclovou v mnoha odborných časopisech.

◆ Lomikámen vstřícnolistý. Rostlinstvo subniválního stupně je charakteristické převahou lišejníků.

Foto: Božena Mrhová, Libuše Paclová a T. Hoholíkova

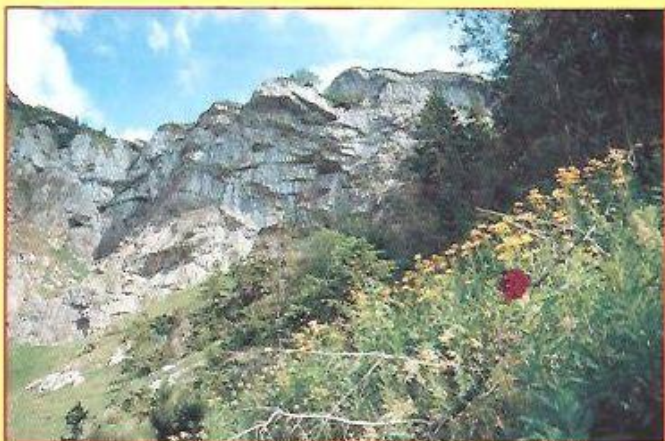

vou a později i manželem Dr. I. Paclem. Udělali dohromady přes 7000 floristických záznamů. Ze 118 tatranských štítů subniválního stupně zmapovali květeny na 80 z nich, to znamená na všech štítech, které jsou nad 2400 metrů nadmořské výšky a nezpracovaných zůstalo ještě 38 štítů, které jsou ve výšce nad 2300 metrů nad mořem. To si vyžadovalo nejen velkou znalost rostlin, ale i fyzickou zdatnost. Z této výzkumné činnosti se zrodila rozsáhlá práce, kterou L. Paclová publikovala ve Sbornících prací o TANAPu č. 19 a č. 21 na 173 stranách. Je to opravdu unikátní dílo. Nejen u nás, ale i v Evropě.

"Byla to nádherná práce v chrámu přírody, kde jsme zapomínali na námahu z výstupů a těšili jsme se z každé zaznamenané rostlinky, z těch nekonečných zázraků přizpůsobování se i toho nejmenšího kvítku

(Pokračování na 19. strane)

◆ Libuše Paclová (vlevo) s Jurinou Foltínovou na Zadním ledovém štítě (2485 m)

◆ Rozkvetlé úbočí Belanských Tater.

(Dokončenie z 2. strany)

drsným klimatickým podmímkám. Byl to můj šťastný život", říká Libuše Pačlová. I dnes z ní vyzařuje radost, když vzpomíná na krásné neděle, prožité ve výškách. Aby bylo jasné - svoji výzkumnou činnost dělala v době pracovního volna, o nedělích a později i o sobotách. Protože v průběhu týdne měla na starosti herbář v Tatranské Lomnici.

Její "šťastný život" měl ale i stinné stránky. Libuše Odložilíková (dívčí jméno), se narodila v Popradu 9. ledna 1928 v české rodině a politické poměry v době druhé světové války zasáhly i ji. Otec, ředitel Legiobanky, byl pověřen likvidací tohoto ústavu a zůstal i s rodinou v Popradu. Do gymnázia Libuši nevzali. Po skončení války proto odešla k babičce do Kolína, kde absolvovala obchodní akademii. Když se vrátila domů, do Popradu, bylo již po Únoru 1948 tak se pro špatný původ nedostala ani na vysokou školu.

Protože chtěla mít i slovenskou školu, znovu se pokoušela o přijetí na gymnázium. Posléze se jí to povedlo jako "dělnickému kádru", když mohla studovat dálkově díky tomu, že pracovala v zahradnictví. Pak se zaměstnala v Podtatranském muzeu v Popradu, odkud v dubnu roku 1957 přešla do Muzea Tatranského národního parku v Tatranské Lomnici. Zájem o botaniku ji přivedl k dálkovému vysokoškolskému studiu na Přírodovědecké fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě.

Na jednom ze školení v TANAPu měl přednášku hydrolog Dr. Jiří Pacl, který se pak stal jejím celoživotním partnerem a spolupracovníkem. Spojoval je zájem o přírodu a její ochranu. Společně s docentem Šmardou se zasazovala proti výstavbě v Monkově dolině v Belanských Tatrách, s dalším zaníceným ochráncem dr. Ludovítem Kocianem, CSc., bojovala za záchranu Roháčů. Bohužel ne vše se podařilo.

Než Libuše ukončila studium přírodních věd, vdala se za Jiřího Pacla, narodily se jim děti, ale v subnivální pásmu pokračovala ve floristickém mapování štítů. Flóra subniválního pásma ve Vysokých Tatrách byla i tématem její diplomové práce.

Když doktor Pacl odešel pracovat do

Bratislavy, do Mezinárodní hydrologické dekády na Slovenskou akademii věd, Libuše dostala místo na Přírodovědecké fakultě Univerzity Komenského jako odborná pracovnice, která měla za úkol dál působit ve V. Tatrách. Na univerzité měla za úkol revizi herbářů diplomantů, se kterými vyjížděla i do terénu. Později

přednášela o ochraně přírody. Její ochránářská činnost byla veřejnosti dobře známá. Když v již zmíněných Roháčích někdo naplánoval rozsáhlou výstavbu hotelů, lanovek a vleků, vystupovala v televizi i rozhlasu, burcovala novináře, přesvědčovala, jakým nesmyslem je rušit roháčskou přírodu, budovat hotely na moreně. Vypadalo to na boj s větrnými mlýny, když už totiž vláda souhlasila s výstavbou. Ale argumenty Libuše Pačlové a doktora Kociana se dostaly až na jednání vlády. Byly natolik přesvědčivé, že posléze se od výstavby ustoupilo.

Před několika léty se Pačloví odstěhovali z Bratislavy do jižních Čech k synovi. Její Libušeina láska ke Slovensku a k Tatrách zůstala nezměněná. I dnes přichází do výzkumné stanice TANAPu v Tatranské Lomnici, se kterou dále spolupracuje.

Potkala jsem ji zde před túrou do Kačací doliny. Stále plna optimismu, elánu, duševně svěží, mířila na "návštěvu" - ke svému pryskyřníku do míst, kde jej v roce 1957 zaznamenala vůbec poprvé. Bylo to na první společné exkurzi s Jiřím Paclem v Kačací dolině ve výšce kolem 1600 metrů nad mořem. Povšimla si tehdy zajímavý pryskyřník, který do té doby nikdy neviděla. Byl podobný pryskyřníku prudkému, je-
nomže lišil se od něj nápadně velkými květy a širokými listovými segmenty. Profesor A. Murín na základě počtu chromozomů potvrdil, že jde o nový druh, který je odvozen od druhu pryskyřníku prud-

kého. Protože byl popsán z Vysokých Tater, L. Pačlová navrhla jeho pojmenování "pryskyřník (slovensky iskerník) vysokotatranský" a pod tímto jménem je uveden i v Červené knize rostlin Tatranského národního parku. Tento květ byl zaznamenán dosud pouze v severních, na sebe navazujících dolinách Tater - Kačací, Litvorové a Bielovodské dolině. Lze jej snad označit za vysokotatranský neendemit, vzácnou rostlinu s malým areálem. RNDr. Libuše Pačlová jej v terénu sleduje od roku 1957 až doposud, tudíž celých 39 let.

Kvůli pozorování přesadila dva mladé jedince rostlinky do zahrady u výzkumné stanice TANAPu v Tatranské Lomnici (840 metrů nad mořem) a dva další exempláře do Bratislavy (cca 200 m.n.m.). Jednu z bratislavských rostlinek přesadila v roce 1993 do zahrady v Červené Řečici (Českomoravská vysočina, 430 m n.m.) a druhou vysušila jako herbářovou položku. Rostlinky, které přesazela, jakož i vyklíčené, si i v nižších polohách a v jiných ekologických podmínkách uchovaly morfologické znaky přírodních stanovišť.

"Je nevyhnuté probudit TANAP ze spánku," říká doktorka Pačlová. "Držím se 'svěho území', tudíž část Vysokých Tater, kde jsem nejvíce pracovala. Nepostačuje, že se celé území subniválního stupně podařilo začlenit do státních přírodních rezervací. Je nutné opravdu a prakticky jej chránit, protože je to jedinečný evropský skvost. Bohužel, odpovědné složky ochrany přírody si toho nejsou vědomy. Proto je ochrana flóry a vegetace subniválního stupně Vysokých Tater i nyní mým programem."

MÁRIA KUSENDOVÁ

◆ Lomikámen mechový v květnu pod námrazou. Práce botanika v subniválním stupni je velice zdoluhavá, terén je v průměru 236 dní v roce pod sněhovou příkrývkou.